

Tomasz Łączek

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3063-5317>

**POSTRZEGANIE PROBLEMU
PORAŹKI ŻYCIOWEJ W UJĘCIU
CZESKIEJ MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ**

**PERCEPTION OF THE PROBLEM
OF LIFE FAILURE IN THE PERSPECTIVE
OF THE CZECH ACADEMIC STUDENTS**

ABSTRAKT

Uderzącą cechą dzisiejszej rzeczywistości są szybkie zmiany w przestrzeni społecznej, które przejawiają się w rozwoju elementów indywidualizmu i propagowaniu *kultu sukcesu*, szczególnie wśród młodego pokolenia. Upowszechnia się proces osiągnięcia za wszelką cenę własnych celów z nieliczeniem się z pragnieniami i ambicjami innych osób. Gorzej jednak jeżeli uderzają w człowieka różnego rodzaju porażki życiowe, na które ludzie z takim stylem życia są nieprzygotowani. Autor artykułu pragnie ukazać na podstawie własnych badań, w jakim stopniu czeska młodzież akademicka podchodzi do porażek życiowych.

Słowa kluczowe: badania, Czechy, porażka życiowa, sukces życiowy, studenci, wolność

ABSTRACT

The striking feature of today's reality is rapid changes in the social space that manifest themselves in the development of elements of individualism and propagating the cult of success, especially among the younger generation. The process of achieving their own goals at all costs is becoming widespread, with the lack of desires and ambitions of other people. Worse, however, if they hit people with various types of life failures, for which people with such a lifestyle are unprepared. The author of the article would like to show, based on his own research, to what extent Czech academic youth is approaching life's failures.

Keywords: research, Czech Republic, life failure, life success, students, freedom

WSTĘP

Jedną z zaobserwowanych cech współczesnej rzeczywistości są zmiany dokonujące się w przestrzeni społecznej polegające na preferowaniu indywidualizmu, na promowaniu tego, co jest korzystne przede wszystkim dla jednostki, z częstym pomijaniem dobra innych. Zarówno w prasie, mass mediach, w wypowiedziach celebrytów, ale również w sporcie, ekonomii czy wreszcie w przestrzeni edukacyjnej obecny jest pewien rodzaj „*kultu sukcesu*”. Propaganda sukcesu przejawia się w wielu wymiarach. Zaobserwować można epatowanie wiadomościami o dokonaniach innych, o osiągnięciach i sukcesach ludzi, którzy osiągnęli jakiś cel, zrealizowali własne ambicje lub sprostali własnym wysokim aspiracjom i postanowieniom. Promowany jest swoisty nakaz osiągania sukcesu, pewien imperatyw bycia człowiekiem sukcesu.

Takie powszechne kreowanie sukcesu nie pozostaje bez wpływu na postrzeganie przez młodych ludzi samego siebie i otaczającego świata. Chcąc być akceptowanym, młody człowiek często bezkrytycznie poddaje się temu, co modne, medialne, co stanowi wartość nie tyle dla niego samego, ale co postrzegane jest jako pożądane i co prowadzi w krótkim czasie do kolejnego, coraz większego sukcesu i to sukcesu, który będą

podziwiać inni. Skoro sukces jest tak powszechnie pożądanym, to może warto zastanowić się nad pojęciem dla niego przeciwnym, którym jest niepowodzenie. Antonimem sukcesu życiowego jest porażka życiowa. Przedstawione poniżej wyniki badań mogą być przyczynkiem do szeroko rozumianej dyskusji społecznej dotyczącej porażki życiowej.

SUKCES ŻYCIOWY *VERSUS* PORAŻKA ŻYCIOWA

Samodoskonalenie, przekraczanie własnych granic, szukanie tego, co nieodkryte, to pojęcia, które lansowane są jako te, które charakteryzować mają współczesnego człowieka. Nie ma w tym nic niepokojącego, bowiem jedną z naturalnych potrzeb jednostki jest zapewnienie sobie szczęścia, dobrobytu i powodzenia. Problem zaczyna się wtedy, gdy człowiek stara się te dobra zapewnić w sposób, który narusza autonomię innych lub w sposób oddalający go od bycia człowiekiem. Wielu młodych ludzi dąży do urzeczywistnienia własnych celów, niestety często z pominięciem wolności innych, z niedostrzeganiem ich podmiotowości, z bezkrytycznym dążeniem do tego, co stanowi cel działań i spełnienie własnych aspiracji. Hasło „*Maksimum wrażeń przy minimum wysiłku*” nie jest dla wielu młodych ludzi czymś kontrowersyjnym. Ważne często jest to, co przynosi doraźną korzyść, co pozwala na bycie lepszym, szybszym czy sprytniejszym od innych. Obserwowane jest zjawisko swoistego kolekcjonowania wrażeń, przeżyć i doświadczeń. Coraz mniej ważna staje się prowadząca do celu droga, a coraz częściej niepokojąco ważny staje się sam cel. W naukach społecznych zmiany te, kojarzone są z epoką postmodernizmu. Jego apologety twierdzą, że idea pragmatyzmu, nader szybkiego osiągnięcia sukcesów w każdej dziedzinie życia charakteryzuje ówczesny nam czas i jest wynikiem naturalnych zmian charakteryzujących społeczeństwa nowoczesne. Czy jednak tak jest w istocie?

Dla humanistów nadal najważniejszy jest jednak człowiek. Jego rozwój, dążenie do odkrywania tego, co jest prawdą, czym jest dobro, dostrzegania tego, co piękne. Poznawanie siebie i świata wokół jest powinnością każdego człowieka. Realizowanie wartości, które nie stoją w opozycji do elementarnych praw innych jest i nadal powinno być najwyższym nakazem.

Dla rodziców, pedagogów, nauczycieli czy wychowawców przewidywanie tego, co może nastąpić w dziecku czy jeszcze szerzej – w całej przestrzeni edukacyjnej – w wyniku nieosiągnięcia przez dziecko narzuconego mu nieformalnie nakazu osiągnięcia sukcesów powinno mieć znaczenie zasadnicze. Jak twierdzi Paweł Fortuna:

Mając w pamięci wirtualny portret ideału człowieka sukcesu, przyjrzyjmy się konsekwencjom, które mogą się pojawić, gdy model ten determinuje oddziaływanie wychowawcze rodziców, opiekunów i nauczycieli nieprzewidujących dla swoich podopiecznych innej opcji, jak tylko bycie najlepszym¹.

Kolejno wymienia wiele możliwych do wystąpienia negatywnych konsekwencji poczynając od niekorzystnych objawów wegetatywnych, poprzez destrukcyjne oddziaływanie lęku przed niepowodzeniem, które może paraliżować skuteczne działanie czy nabywanie niewłaściwych nawyków psychologicznych, tj. nadmierna dbałość o to, aby nie zostać odrzuconym przez innych, gdyż:

Można przypuszczać, że wielokrotnie przeżywany wstyd i utrata zaufania ważnych osób utrwalają nawyk troszczenia się o dobre relacje, co w konsekwencji może skutkować rezygnacją z zaspokajania własnych potrzeb w imię podtrzymania dobrych relacji z innymi².

¹ P. Fortuna, *Pozytywna psychologia porażki. Jak z cytryny zrobić lemoniadę*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2017, s. 75.

² Tamże, s. 81.

Z kolei M. Schulte-Markwort zwraca uwagę na niebezpieczeństwo wyczerpania, które może wystąpić (szczególnie u dzieci) w wyniku pogoni za osiągnięciem sukcesu:

Każdy człowiek, który jest wyczerpany wystarczająco długo, w jakimś momencie wpadnie w depresyjny nastrój. Potem do opisanych już objawów poczucia braku wyjścia, apatii, smutku i przygnębienia dołączają kolejne nieprzyjemne stany³.

Taka sytuacja może wystąpić gdy człowiek w dążeniu do osiągnięcia sukcesu przez długi czas podlega presji jego osiągnięcia, ale jego zmaganie się z przeciwnościami powoduje nadmierną eksploatację organizmu.

Na problem komunikacji interpersonalnej mogącej w skuteczny sposób zniweczyć osiągnięcie celu, a w konsekwencji doprowadzić do poczucia porażki zwracają uwagę A. Batory, E. Brygoła i P. Oleś. W kontekście występującego często u młodzieży braku utrwalonej tożsamości zaznaczają oni, że:

Mimo, że treści tożsamościowe są potencjalnie dostępne werbalizacji, nie zawsze zostają w pełni wyartykułowane przez jednostkę. Zakres i poziom przejawianego wglądu oraz artykulacji samowiedzy zależy przede wszystkim od motywacji osoby do poznawania i określania siebie⁴.

W psychologii znane jest zjawisko występujące w sytuacji doświadczania przez jednostkę porażki, które ma na celu zmniejszenie strat spowodowanych brakiem osiągnięcia sukcesu, pomimo zainwestowanego w jego osiągnięcie czasu, wysiłku, środków, itp. Malwina Szpitalak wskazuje na pozornie nielogiczne działanie związane z samoutrudnia-

³ M. Schulte-Markwort, *Wypalone dzieci. O presji osiągnięć i pogoni za sukcesem*, Dobra Literatura, Słupsk 2017, s. 144.

⁴ A. Batory, E. Brygoła, P. Oleś, *Odłony tożsamości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016, s. 29–30.

niem przez jednostkę wykonania zadania, które w założeniu powinno zakończyć się sukcesem pisząc, że:

W przypadku samoutrudniania podmiot znacząco zmniejsza zaangażowanie w działanie, ponieważ taka strategia da mu wymówkę, kiedy doświadczy niepowodzenia, przez co jego samoocena pozostanie niezagrożona⁵.

Jednym ze sposobów, w jakim radzi sobie jednostka z odniesieniem porażki jest świadome lub nieświadome stosowanie mechanizmów obronnych, którego celem jest niedopuszczenie do obniżenia nastroju czy wystąpienia poczucia winy. Opisuje je A. Seredyńska, która podaje, że:

Nie jest oznaką zdrowia psychicznego brak mechanizmów obronnych. Mechanizm obronny, który nie przekształca się w styl życia, nie staje się sztywną reakcją i nie prowadzi do unikania stawiania czoła rzeczywistości, jest często zdrową reakcją na tę rzeczywistość i jedyną obroną systemu osobowościowego⁶.

Niebezpieczne dla jednostki jest też nadmierne utożsamianie sukcesu z celem, bowiem:

Skoro człowiek utożsamia sukces z celem, który ma do osiągnięcia, to prowadząca do niego droga może być często pasmem działań zbyt progresywnych lub nazbyt ukierunkowanych na osiągnięcie celu, który w tym przypadku może stać się celem samym w sobie. W takiej sytuacji powstaje niebezpieczeństwo polegające na tym, że w efekcie cel zostanie osiągnięty, a nie zostanie osiągnięty sukces⁷.

⁵ M. Szpitalak, *Nie taki pesymizm zły*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 116.

⁶ A. Seredyńska, *Mechanizmy obronne jako wskaźnik stylu osobowości. Charakterystyka psychometryczna narzędzia badawczego*, Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, s. 13.

⁷ Ł. Łączek, *Społeczne i edukacyjne uwarunkowania sukcesu życiowego młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2014, s. 53.

Porażka może zatem zostać poniesiona mimo pozornie odniesionego sukcesu.

W literaturze dotyczącej szeroko rozumianego sukcesu życiowego występuje wiele odniesień do możliwości odniesienia porażki (w tym do porażki życiowej). Z pewnością warto zapoznać się z tekstami naukowymi: M. Bogunii-Borowskiej, M. Czerwińskiej-Jasiewicz, M. Marody, M.E.P. Seligmana, B. Wojciszke⁸.

REPUBLIKA CZESKA ORAZ CZESKIE SZKOLNICTWO WYŻSZE – INFORMACJE OGÓLNE

Z powodu przeprowadzenia badań naukowych poza granicami Polski zamieszczona została poniżej krótka charakterystyka kraju, w którym wykonano badania, tj. Republiki Czeskiej. I chociaż kraj ten nie jest dla większości Polaków krajem całkowicie nieznanym, to jednak zamieszczone poniżej syntetyczne informacje pozwalają choć w niewielkim stopniu poznać specyfikę tego kraju, jak również przyswoić sobie treści związane z funkcjonującym tam szkolnictwem w kontekście opisywanego zagadnienia szczegółowo związanego z młodzieżą pobierającą naukę na poziomie wyższym.

Republika Czeska położona jest w centrum Europy. Zajmuje ona powierzchnię 78 866 km². Powstała w dniu 1 stycznia 1993 roku w wyniku podziału Czechosłowacji na dwa odrębne państwa: Republikę Czeską i Republikę Słowacką. Pierwszym prezydentem nowopowstałe-

⁸ M. Bogunia-Borowska, *Fundamenty dobrego społeczeństwa. Wartości*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2015; M. Czerwińska-Jasiewicz, *Psychologia rozwoju młodzieży w kontekście biegu życia ludzkiego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015; M. Marody, *Jednostka po nowoczesności. Perspektywa socjologiczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2015; M.E.P. Seligman, *Prawdziwe szczęście. Psychologia pozytywna a urzeczywistnienie naszych możliwości trwałego spełnienia*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2005; B. Wojciszke, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.

go państwa był Václav Havel. Jest to kraj śródlądowy, bez dostępu do morza czy oceanu. Odległość granicy państwa od Morza Adriatyckiego wynosi 322 km, od Morza Bałtyckiego 326 km. Linia graniczna przebiega wzdłuż czterech państw: za, od zachodu z Niemcami (długość 810 km), od północy z Polską (długość 762 km), od południa z Austrią (długość 466 km) i od wschodu ze Słowacją (długość 265 km). Najwyższym punktem w kraju jest szczyt położonej w Karkonoszach góry Śnieżka, który wynosi 1602 m n.p.m. Z kolei najniższym miejscem jest teren, gdzie rzeka Łaba przekracza granicę z Niemcami niedaleko miejscowości Hřensko i wynosi 117 m n.p.m.

Tabela 1. Ogólne informacje o Republice Czeskiej

Kategoria	Wskaźnik
Powierzchnia	78 886 km ²
Ludność	10 597 473 mieszkańców (w 2017 r.)
Stolica	Praha – 1 280 000 mieszkańców (w 2017 r.)
Godło państwowe	Symbole trzech ziem Korony Czeskiej: lew z dwoma ogonami (Czechy), czerwono-biały orzeł (Morawy), czarny orzeł (Śląsk)
Długość granicy	2 303 km
Gęstość zaludnienia	134 osób na km ² (w 2017 r.)
Waluta	Czeska korona (CZK) 1 EUR = ok. 25,24 CZK
System polityczny	Demokracja parlamentarna
Hymn narodowy	Kde domov můj (Gdzie kraj mój ojczysty)
Strefa czasu	Czas środkowoeuropejski
Bezrobocie	2,4% – 1. miejsce w UE (w IV.2017 r.)
PKB (PPP) per capita	34 753 USD – 15. miejsce w UE (w 2016 r.)
PKB (PPP)	367 mld. USD – 12. miejsce w UE (w 2016 r.)
Wskaźnik wolności gospodarczej	9. miejsce w UE; 24. miejsce na świecie (w 2017 r.)
Data wstąpienia do Unii Europejskiej	2004 r.
Data wstąpienia do NATO	1999 r.
Data wstąpienia do OECD	1995 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://www.mzv.cz/warsaw/pl/informacje_o_rcz/index.html [dostęp: 12 maja 2019 r.]

Według spisu ludności, który przeprowadzony został w 2000 r. najliczniejszą grupą etniczną, która zamieszkiwała Republikę Czeską byli Czesi – 9 270 615 osób, kolejno Morawianie i Ślązacy – 384 542 osób, Słowacy – 183 749 osób, Polacy – 50 971 osób, Niemcy – 38 321 osób, Cyganie – 11 716 osób, a pozostałe grupy etniczne tworzyły kolejnych 353 019 obywateli⁹. Według danych uwzględnionych w tym samym spisie, struktura wyznaniowa mieszkańców Republiki Czeskiej obejmowała: 2 709 953 wyznawców Kościoła Rzymskokatolickiego, 137 070 osób tworzących Ewangelicki Kościół Braci Czeskich oraz 96 352 osób wyznawców Kościoła Husyckiego. Wiarę w inne wyznania religijne deklaroowało 314 519 osób.

W Republice Czeskiej dzieci do 15 roku życia zobowiązane są do ukończenia edukacji na poziomie szkoły podstawowej. Ponad połowa z nich (52%) po jej ukończeniu kontynuuje kształcenie w szkołach technicznych i zawodowych. Pozostałe 48% pobiera naukę w szkołach średnich ogólnokształcących. Absolwentami szkół wyższych zostaje 7,2% dorosłej części społeczeństwa¹⁰.

Jednostką, która odpowiada za proces kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego jest Ministerstwo Szkolnictwa Młodzieży i Sportu (w języku czeskim: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – MŠMT). Wszystkie szkoły wyższe podzielone są na trzy grupy: wyższe szkoły publiczne, wyższe szkoły prywatne (działające od 2000 roku), wyższe szkoły państwowe (funkcjonują tylko dwie tego typu uczelnie)¹¹. W związku z przystąpieniem Czech do procesu bolońskiego, mającego na celu uporządkowanie procesu kształcenia na poziomie wyższym

⁹ http://www.mzv.cz/warsaw/pl/informacje_o_rcz/historia/index.html [dostęp: 12 maja 2019 r.].

¹⁰ http://www.mzv.cz/warsaw/pl/informacje_o_rcz/kraj_i_jego_mieszkancy/index.html [dostęp: 12 maja 2019 r.].

¹¹ https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/12971/1/Kwiek_IBE_Czechy_2015.pdf [dostęp: 12 maja 2019 r.].

m.in. poprzez ujednoczenie podziału studiów na trzy etapy, nauka na poziomie wyższym obejmuje trzy stopnie. Pierwszy, to studia trzyletnie lub czteroletnie, których ukończenie pozwala posługiwać się tytułem licencjata (*Bakalár*). Drugi stopień trwa w zależności od wybranego kierunku od roku do trzech lat i umożliwia uzyskanie tytułu magistra (*Magister*). Trzeci etap to studia doktoranckie, które trwają zwykle trzy lata (*PH. D.*). Oprócz tego, możliwe jest podjęcie studiów 4–6-letnich tuż po uzyskaniu matury, ale tylko na niektórych kierunkach np.: medycznym, architektonicznym¹². W roku akademickim 2018/2019 w Czechach funkcjonowały 64 szkoły wyższe: 26 publicznych, 36 prywatnych i 2 państwowe¹³. Naukę w nich pobierało 290 099 studentów, z czego 168 957 osób studiowało na studiach pierwszego stopnia, 103 040 na studiach drugiego stopnia (72 255 jako kontynuacja studiów licencjackich, a 30 785 na tzw. „długich” studiach magisterskich) oraz 21 420 na studiach doktoranckich¹⁴. Najwięcej uczelni wyższych, bo 74 działało w latach 2006/2007 i 2007/2008¹⁵. Z kolei największa liczba studentów została odnotowana w roku akademickim 2010/2011, w którym to okresie studiowało 395 979 osób, z czego 249 842 na studiach pierwszego stopnia, 127 604 na studiach drugiego stopnia i 25 959 na studiach trzeciego stopnia.

W Republice Czeskiej zarówno liczba szkół wyższych, jak również studentów systematycznie spada. W przypadku uczelni, w ciągu ostatnich pięciu lat zmniejszyła się ona z 72 szkół wyższych funkcjonujących w roku akademickim 2014/2015 do 64 działających w roku akademickim 2018/2019. W opisywanym okresie odnotowano więc spadek licz-

¹² <http://www.eurodesk.pl/eurostudia/czechy> [dostęp: 12 maja 2019 r.].

¹³ <https://regvssp.msmt.cz/registrvssp/cvlist.aspx> [dostęp: 12 maja 2019 r.].

¹⁴ Dane na dzień 14.06.2019 r. – por. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/monitorovaci-ukazatele> [dostęp: 16 czerwca 2019 r.].

¹⁵ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/monitorovaci-ukazatele> [dostęp: 12 maja 2019 r.].

by uczelni wyższych o 8 szkół, tj. o 11,1%. Analogicznie w tym samym okresie liczba studentów również uległa obniżeniu: z 347 096 studentów w roku akademickim 2014/2015 do 290 099 w roku akademickim 2018/2019. Przedstawione powyżej dane pozwalają wysnuć wniosek, iż w opisywanym okresie liczba studentów uległa zmniejszeniu o 56 997 osób, tj. o 19,6 %. Jest to znaczący spadek w tak niewielkim przedziale czasu zarówno liczby uczelni wyższych, jak i studentów.

Tabela 2. Wskaźniki dotyczące szkolnictwa wyższego w Republice Czeskiej w edukacji akademickiej w latach 2009–2019

Rok akademicki	Liczba studentów			Liczba wszystkich studentów*	Liczba uczelni wyższych
	I stopnia	II stopnia	III stopnia		
2009/2010	245 256	125 908	25 542	388 992	72
2010/2011	249 842	127 604	25 959	395 979	73
2011/2012	243 999	127 117	25 650	392 100	73
2012/2013	235 483	124 811	24 803	381 021	71
2013/2014	224 957	122 258	24 755	367 898	72
2014/2015	208 799	119 211	24 309	347 096	72
2015/2016	193 737	113 724	23 928	326 909	71
2016/2017	180 893	111 370	23 265	311 367	68
2017/2018	173 208	107 309	22 228	299 054	66
2018/2019	168 957	103 040	21 420	290 099	64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/monitorovaci-ukazatele> [dostęp: 16 czerwca 2019 r.]

* Dane w tej kolumnie nie stanowią sumy liczby studentów I, II i III stopnia, ponieważ są to liczby studentów określone na dzień rozpoczęcia danego roku akademickiego (liczby w pozostałych kolumnach są danymi zaktualizowanymi na dzień 14.06.2019 r.)

Przedstawione powyżej dane dotyczą ogólnych informacji o Republice Czeskiej, jak również syntetycznie ujmują podane wskaźniki z zakresu funkcjonującego szkolnictwa wyższego. Stanowią one wprowadzenie do dalszej części artykułu, gdzie zaprezentowane zostały wyniki przeprowadzonych badań.

METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA BADAŃ WŁASNYCH

Celem przeprowadzonych w 2016 r. badań była próba poznania, jak rozumiane jest pojęcie porażki życiowej w opinii badanej grupy młodzieży czeskiej. Problemy badawcze odnosiły się do tego, jak rozumiana jest w opinii badanych porażka życiowa oraz określenie czynników utrudniających odniesienie sukcesu życiowego. W podjętych badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z użyciem techniki ankiety. Narzędziem, które posłużyło do zebrania informacji od respondentów był autorski kwestionariusz ankiety. Dobór próby badawczej był losowo-celowy. Studentami, którzy anonimowo wyrazili swoje opinie w kwestionariuszu byli studenci Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Tomasa Baty w Zlinie (Czechy).

Zlin, to miasto położone na Morawach, w Republice Czeskiej. Zamieszkuje je ok. 75 000 mieszkańców. Zostało rozbudowane po zakończeniu I wojny światowej, z powodu istniejącej tam fabryki obuwia Tomasa Baty. Jest siedzibą otwartego w 2001 roku Uniwersytetu Tomasa Baty. Miastem partnerskim w Polsce jest Chorzów¹⁶.

Uzyskane w trakcie postępowania badawczego opinie respondentów są naukowym przyczynkiem do głębszych analiz badawczych czeskich ośrodków naukowych.

WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Próbę badawczą stanowili studenci studiów wyższych Wydziału Humanistycznego, Uniwersytetu Tomasa Baty w Zlinie (Czechy)¹⁷. Próba badawcza była jednorodna pod względem płci. Wszyscy uczestnicy

¹⁶ Dane pochodzą z internetowej, oficjalnej strony miasta Zlin. Źródło: <http://www.zlin.eu/historie-a-soucasnost-zlina-cl-5.html> [dostęp: 16 czerwca 2019 r.].

¹⁷ Stosowanie zamiennie w tekście nazwy Republika Czeska i Czechy są dopuszczalnymi i poprawnymi formami.

badania, tj. 86 osób stanowiły kobiety. Kolejną uwzględnioną w procedurze badawczej zmienną był wiek. Okazało się, że największą liczebnie grupę 34 osób (39,5 %) stanowiły studentki w wieku 21 lat. Drugą w kolejności najliczniejszą grupą były 24 osoby (27,9 %) posiadające 20 lat, a kolejne 19 respondentek (22,1 %) jako swój wiek wskazało 22 lata. Tylko 6 osób (7,0 %) w czasie prowadzenia badań posiadało 23 lata. Najmniej liczna, bo składająca się z trzech osób (3,5 %) była grupa, która deklarowała 19 lat. W tabeli 3 przedstawiony został szczegółowy rozkład badanych ze względu na wiek.

Tabela 3. Wiek badanych

Wiek	N	%
19 lat	3	3,5%
20 lat	24	27,9%
21 lat	34	39,5%
22 lat	19	22,1%
23 lat	6	7,0%
Ogółem	86	100,0%

Źródło: Badania własne

Procedura badawcza uwzględniała określenie przez badanych ich miejsca zamieszkania. Większość, bo 53 respondentki mieszkały w mieście. Stanowiły one 61,6% ogółu respondentów. Pozostałe 33 osoby, tj. 38,4% ogółu badanych zamieszkiwało na wsi. Zadeklarowane przez badanych miejsce zamieszkania przedstawione zostało w tabeli 4.

Tabela 4. Miejsce zamieszkania badanych

Miejsce zamieszkania	N	%
Miasto	53	61,6%
Wieś	33	38,4%
Ogółem	86	100,0%

Źródło: Badania własne

Kolejnym, analizowanym zagadnieniem było rozumienie porażki życiowej przez badanych. Wśród występujących do wyboru kategorii największą liczbę wskazań uzyskało określenie „Brak celu w życiu” 78 wskazań (98,4%), kolejno „Brak rodziny” 51 wskazań (67,2%), „Utrata kogoś bliskiego” 48 wskazań (63,9%). Ważną dla badanych, dość często wskazywaną kategorią okazała się „Utrata stabilizacji finansowej, długi” 26 wskazań (34,4%) oraz „Samobójstwo” 15 wskazań (21,3%). Kategoria „Brak satysfakcjonującej pracy” została wskazana przez 13 respondentek (18,0%), a „Pesymizm, poczucie nieszczęścia” przez 11 osób (16,4%). Jednakową liczbę (ex aequo po 5 wskazań, tj. po 6,6%) uzyskały określenia porażki życiowej jako „Brak pracy” oraz „Brak samodzielności, niezależności”. Nikt z badanych nie identyfikował: braku wyższego wykształcenia i posiadania nałogów jako porażki życiowej.

Tabela 5. Rozumienie porażki życiowej przez badanych*

Kategoria	N	%
Brak celu w życiu	78	98,4%
Brak rodziny	51	67,2%
Utrata kogoś bliskiego	48	63,9%
Utrata stabilizacji finansowej, długi	26	34,4%
Samobójstwo	15	21,3%
Brak satysfakcjonującej pracy	13	18,0%
Pesymizm, poczucie nieszczęścia	11	16,4%
Brak pracy	5	6,6%
Brak samodzielności, niezależności	5	6,6%
Brak wyższego wykształcenia	–	–
Posiadanie nałogów	–	–
Inne	–	–

Źródło: Badania własne

* Badani mogli dokonać wyboru maksymalnie trzech kategorii podanych w zestawie odpowiedzi

W tabeli 6 zaprezentowane zostały wyniki badań dotyczące czynników, które według badanych utrudniają osiągnięcie sukcesu życiowego z określeniem rangowego zaszerogowania wskaźnika akceptacji.

Najwyższą rangę uzyskała kategoria „Brak oparcia w rodzinie” (Wa 1,32). Jest to czynnik środowiskowy, którego działanie pochodzi z zewnątrz. Kwestia wsparcia osób najbliższych okazała się dla badanych kluczowa. Wśród kilkunastu kategorii, (a dodatkowo mieli oni możliwość samodzielnego wpisania czynnika, który nie został uwzględniony w kafeterii) wskazali oni na brak oparcia, pomocy ze strony rodziny jako czynnik, który najbardziej utrudnia osiągnięcie sukcesu życiowego przez jednostkę.

Rangę drugą uzyskał czynnik określony jako „Brak wiary w siebie” (Wa 1,09). Przekonanie o własnych możliwościach, o osobistej skuteczności w podejmowanych przez siebie działaniach było dla badanych bardzo ważne. Jeśli bowiem poczucie sprawstwa znajduje odzwierciedlenie w osiąganiu celów, w realizowaniu własnych planów i zamierzeń, to dla jednostki realne stają się coraz trudniejsze zadania. Przeszkodą może być również niski poziom samooceny, który również jest przyczyną – ale również i skutkiem – braku wiary w siebie. Należy zaznaczyć, że zarówno indywidualne przeświadczenie o braku własnych możliwości, jak również wiara w osobisty wysoki potencjał są czynnikami subiektywnymi, kreowanymi przez jednostkę w kontekście własnych sukcesów i porażek, ale przede wszystkim ich źródło jest dystynktywne i zależne od percepcji otaczającego świata.

Trzecia w kolejności kategoria wskazana przez badanych, to „Brak konsekwencji w realizacji celów” (Wa 1,03). W tym przypadku również głównym podmiotem, od którego zależy determinacja, wytrzymałość, ale również i intensywność czy systematyczność w realizowaniu podjętych celów jest sama jednostka. Oczywiście, czynniki zewnętrzne mogą determinować jakość realizowanych czy zrealizowanych zadań, ale to od osobistej konsekwencji w działaniu często uzależnione jest powodzenie wykonania danego zadania. Brak determinacji czy uporczywości w dążeniu do osiągnięcia sukcesu jest z pewnością dla badanych jednym z najważniejszych czynników, które mogą uniemożliwić osiągnięcie sukcesu życiowego.

Czwartą kategorią, która w opinii badanych studentów miała duże znaczenie była obawa zdefiniowana jako „Brak pieniędzy” (Wa 1,02). Stan, określony tutaj jako brak środków pieniężnych może jednak dla każdego oznaczać coś innego. Czym innym jest brak pieniędzy, czymś zgoła innym jest brak pieniędzy potrzebnych do wykonania danego zadania, czymś całkowicie odmiennym jest brak pieniędzy niezbędnych do wykonania danego zadania... Jak zatem zakwalifikować ten subiektywny stan, który może być tak diametralnie różnie rozumiany przez poszczególne jednostki? Wydaje się, że niezależnie od obiektywnych kryteriów i okoliczności, to przede wszystkim własne przekonanie oddziałuje na osiągnięcie sukcesu życiowego.

Kolejno wskazywane przez badanych kategorie utrudniające osiągnięcie sukcesu życiowego to: „Brak pracy” (Wa 0,97), „Brak perspektyw życiowych” (Wa 0,93), „Brak zdolności” (Wa 0,90), „Wiek” (Wa 0,89), „Niski poziom wykształcenia” (Wa 0,76), „Ludzka złość, zawiść” (Wa 0,73), „Brak poparcia przez wpływowe osoby” (Wa 0,59).

Najmniejsze znaczenie w opinii badanych uzyskały czynniki: ranga 12 „Miejsce zamieszkania” (Wa 0,36), ranga 13 „Inne” (Wa 0,26), ranga 14 „Płeć” (Wa 0,16). Respondenci jako najmniej utrudniające powody w osiągnięciu sukcesu życiowego wskazali na czynniki od nich niezależne. Jeśli bowiem podczas analizy kategorii „Inne” okazało się, że ankietowani studenci potraktowali tę kategorię, bardziej jako czynniki nieokreślone (ponieważ poza dwoma przypadkami, pomimo pozostawionego miejsca nie wpisywali tam żadnego konkretnego czynnika), to stwierdzić należy, że wśród badanych wystąpiło przekonanie o kluczowym znaczeniu własnego działania w osiągnięciu sukcesu życiowego. Studenci pobierający naukę w wieku, który został uwidoczniiony w tabeli 3 w większości nie zdecydowali samodzielnie o własnym miejscu zamieszkania, ale miejsce ich stałego pobytu w znacznej mierze zostało zdeterminowane przez miejsce zamieszkania ich rodziców. To dobrze, że badana młodzież nie przywiązuje wagi do czynników, które są od

nich niezależne, ale raczej do tych przesłanek, które sama może osiągnąć, zmodyfikować lub reinterpretować. Szczegółowe wskazania respondentów, dotyczące czynników utrudniających osiągnięcie sukcesu życiowego działań zmierzających do osiągnięcia sukcesu życiowego przedstawione zostały w tabeli 6.

Tabela 6. Czynniki utrudniające osiągnięcie sukcesu życiowego według badanych

Treść twierdzenia	Wskaźnik akceptacji (Wa)	Ranga
Brak oparcia w rodzinie	1,32	1
Brak wiary w siebie	1,09	2
Brak konsekwencji w realizacji celów	1,03	3
Brak pieniędzy	1,02	4
Brak pracy	0,97	5
Brak perspektyw życiowych	0,93	6
Brak zdolności	0,90	7
Wiek	0,89	8
Niski poziom wykształcenia	0,76	9
Ludzka złość, zawiść	0,73	10
Brak poparcia przez wpływowe osoby	0,59	11
Miejsce zamieszkania	0,36	12
Inne	0,26	13
Płeć	0,16	14

Źródło: Badania własne

Wskazane w trakcie przeprowadzonych badań czynniki utrudniające osiągnięcie sukcesu życiowego są w niewielkim stopniu związane z wiekiem i niskim stopniem wykształcenia. Badana młodzież w znacznym stopniu nie uzależnia jego osiągnięcia od tych kategorii. Oznaczać to może, że podejmując wyzwanie osiągnięcia sukcesu nie będzie przywiązywała większej uwagi na oddziaływanie tych właśnie czynników.

ZAKOŃCZENIE

Postrzeżenie problemu porażki życiowej w ujęciu czeskiej młodzieży akademickiej związane jest przede wszystkim z destruktywnym oddziaływaniem kategorii takich jak: „Brak oparcia w rodzinie”, „Brak wiary w siebie” oraz „Brak konsekwencji w realizacji celów”. To negatywne odczucia związane z przebywaniem w niekorzystnym środowisku rodzinnym mogą być głównym czynnikiem sprzyjającym poniesieniu porażki życiowej. Dodatkowo, warto o tym pamiętać, szczególnie w kontekście tak dużej liczby osób wykazujących się brakiem wiary we własne siły oraz brakiem konsekwencji w realizowaniu własnych zamierzeń.

BIBLIOGRAFIA

- Batory A., Brygoła E., Oleś P., *Odsłony tożsamości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.
- Bogunia-Borowska M., *Fundamenty dobrego społeczeństwa. Wartości*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2015.
- Czerwińska-Jasiewicz M., *Psychologia rozwoju młodzieży w kontekście biegu życia ludzkiego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015.
- Fortuna P., *Pozytywna psychologia porażki. Jak z cytryny zrobić lemoniadę*, Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2017.
- Łączek Ł., *Spoleczne i edukacyjne uwarunkowania sukcesu życiowego młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2014.
- Marody M., *Jednostka po nowoczesności. Perspektywa socjologiczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2015.
- Schulte-Markwort M., *Wypalone dzieci. O presji osiągnięć i pogoni za sukcesem*, Dobra Literatura, Słupsk 2017.

Seligman M.E.P., *Prawdziwe szczęście. Psychologia pozytywna a urzeczywistnienie naszych możliwości trwałego spełnienia*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2005.

Seredyńska A., *Mechanizmy obronne jako wskaźnik stylu osobowości. Charakterystyka psychometryczna narzędzia badawczego*, Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016.

Szpitalak M., *Nie taki pesymizm zły*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.

NETOGRAFIA

<https://regvssp.msmt.cz/registrvssp/cvslst.aspx> [dostęp: 12 maja 2019 r.]

https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/12971/1/Kwiek_IBE_Czechy_2015.pdf [dostęp: 12 maja 2019 r.]

<http://www.eurodesk.pl/eurostudia/czechy> [dostęp: 12 maja 2019 r.]

http://www.mzv.cz/warsaw/pl/informacje_o_rcz/historia/index.html [dostęp: 12 maja 2019 r.].

http://www.mzv.cz/warsaw/pl/informacje_o_rcz/index.html [dostęp: 12 maja 2019 r.]

http://www.mzv.cz/warsaw/pl/informacje_o_rcz/kraj_i_jego_mieszkancy/index.html [dostęp: 12 maja 2019 r.]

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/monitorovaci-ukazatele> [dostęp: 16 czerwca 2019 r.]

<http://www.zlin.eu/historie-a-soucasnost-zlina-cl-5.html> [dostęp: 16 czerwca 2019 r.]